

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: РЕАЛІЇ, ДИСКУСІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

УДК: 378:371.134+811.111

Юлія Федорівна Бузовська,*викладач кафедри англійської мови у судноводінні,
Державний заклад Національний університет «Одеська морська академія»,
вул. Діоріхсона, 8, м. Одеса, Україна*

ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті підкреслюється важливість якісної підготовки майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування в контексті вирішення ними професійних завдань. Проведено аналіз наукових робіт авторів щодо понять готовність та підготовленість з метою їх уточнення. У роботі розкрито зміст понять «готовність майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування» та «підготовленість майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування», виокремлено компоненти структури підготовленості.

Ключові слова: *готовність, підготовленість, міжкультурне спілкування, професійна діяльність, судноводії.*

Спілкування у контексті міжкультурної взаємодії містить низку суперечностей та невивчених варіантів розвитку ситуацій, до яких комунікантам необхідно бути підготовленими. Моряки, які працюють у багатонаціональних та багатокультурних екіпажах, кожного дня перебування у рейсі реалізують свою професійну діяльність у контексті міжкультурного спілкування. Численні дослідження у сфері взаємодій культур та їхніх представників свідчать про багатогранність та складність проблеми міжкультурної комунікації, про те, що хід, зміст та результати міжкультурних контактів напруга залежать від здатності учасників розуміти одне одного, домовлятися, досягати порозуміння та згоди. Кожна культура має свої цінності, звичаї, норми, символи та вірування, а отже, людина, яка не знайома з ними, може зіткнутися з багатьма непорозуміннями в процесі взаємодії з представником цієї культури. Найважливішим у міжкультурному спілкуванні є не розуміння того, що всі культури та люди різні, а пошук шляхів подолання цих відмінностей.

Міжкультурне спілкування пронизує усі ланки професійної діяльності та життєдіяльності судноводіїв, адже вони взаємодіють не тільки з командою судна, пасажирями, лоцманами, береговою охороною, портовою владою, а й з місцевими жителями тих країн, до яких прибуває судно. Саме тому підготовка майбутніх судноводіїв до цього виду спілкування у вищому морському навчальному закладі освіти набуває все більшого значення й важливості, а також є одним з головних елементів їхньої професійної підготовки.

Питання професійної підготовки розкриваються в дослідженнях І. Богданової, А. Богуш, Л. Боднар, Р. Гуревича, П. Джурицького, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кузя, З. Курлянд, В. Нестеренко, О. Перець, А. Яновського та ін. Підготовку майбутніх фахівців морського та річкового транспорту досліджували Н. Бобрішева, Г. Варварецька, В. Захарченко, М. Кулакова, М. Міусов, С. Ситнік, В. Чернікова, О. Шемякін, М. Шерман та ін. Різні аспекти підготовки

майбутніх спеціалістів до міжкультурного спілкування вивчали І. Бахов, Н. Захарчук, Н. Кобзар, О. Коваленко, Т. Колбіна, В. Терехова та ін.

Аналізуючи наукову літературу, з'ясували, що терміни «готовність» та «підготовленість» досить часто використовують в наукових роботах з педагогіки, психології, соціології, але незважаючи на проведені дослідження, значення цих термінів залишаються неоднозначними і розмитими: в одних роботах ці поняття взаємопідміняють або ототожнюють, а в інших розмежовують.

Метою статті є уточнення змісту понять «готовність» та «підготовленість», а також розкриття змісту та структури понять «готовність майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування» та «підготовленість майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування».

Поняття «готовність» набуває тим ширшого значення, чим більше його вивчають науковці різних галузей знань. Наукові джерела трактують готовність як: 1) стан готового; бажання зробити що-небудь [15]; 2) стан, у якому людина готова та здатна до того, щоб мати справу з тим, що може статись або станеться; стан бажання робити щось [25, с. 1173].

У психології вивчення поняття «готовність» розпочалося з розгляду проблем розвитку психіки та психічного життя людини, вивчення закономірностей несвідомого та свідомого, висвітлення проблем взаємозв'язку розвитку та навчання, забезпечення ефективності діяльності, тощо. У наукових роботах з психології знаходимо таке визначення готовності: «Готовність – це активно-дієвий стан особистості, настанова на певну поведінку, мобілізованість сил на виконання з авдання», – а до структури готовності до професійної діяльності входять такі компоненти як: мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оціночний [13, с. 63].

Стан готовності до певної діяльності або активності називають настановою, а актуальна потреба організму та ситуація задоволення цієї

потреби є умовами виникнення такої готовності. Настанова не може актуалізуватись без цих умов та не потребує додаткових, вона є первинним, цілісним та недиференційованим станом людини, для якого характерними є іррадіація (процеси збудження та гальмування центральної нервової системи) та генералізація (розповсюдження процесу по всьому організму з обмеженої зони). Стан готовності спочатку приймає дифузну, несталу форму. Недиференційований характер готовності можна змінити на фіксований, для чого необхідно вдатися до повторення впливу ситуації. Трансформація настанови з недиференційованої на диференційовану відбудеться на тому чи тому ступені такого впливу [20, с. 131]. Настанова – це специфічна модифікація суб'єкта, вона виражає цілісну готовність суб'єкта до певної активності. В різних випадках настанова має різний зміст, тобто для кожного виду активності виникає своя настанова і їх зв'язок дуже тісний, тому в кожному окремому випадку доцільно розглядати настанову як таку для тієї чи тієї активності [20, с. 407].

З погляду сучасної психології готовність вважається особливим психічним станом людини, що є готовою до дій та завдань. Наприклад, М. Варій визначає готовність як стан мобілізації психофізіологічних систем перед майбутньою діяльністю [4, с. 991]. Вивчаючи обдарованість дітей, О. Тертель пише про те, що однією з якостей обдарованості є готовність до праці, яка переростає у схильність до працьовитості та потребу працювати [19, с. 189]. Авторка називає неусвідомлений людиною стан готовності до конкретної форми активності настановою, яка може приймати форм стереотипів та упереджень. Ця готовність може бути спрямована на будь-яку діяльність, розуміння, поведінку тощо [19, с. 84].

Готовність індивіда здійснити дію та усвідомлення наслідків здійснення цієї дії відображаються через вольову регуляцію та вольові стани, такі, як рішучість та енергійність. Існують певні сенситивні періоди для формування готовності особистості до оволодіння певними видами діяльності, які рано чи пізно закінчуються. Тому, якщо оволодіння уміннями не відбулось у цей період, то згодом з розвитком означеної функції можуть виникнути ускладнення або вона може стати неможливою [7, с. 106–108].

У педагогічних дослідженнях науковці різняться у визначеннях готовності особистості до професійної діяльності. Так, А. Яновський під готовністю майбутніх учителів гуманітарного профілю до пошуково-дослідницької діяльності з використанням ІКТ розуміє особливий стан студентів, що дозволяє успішно ставити перед собою цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності своєї пошуково-дослідницької діяльності, а також наявність особистих якостей, як-от: бажання займатися такою діяльністю, позитивне ставлення до дослідницької діяльності та використання ІКТ у процесі її здійснення,

саморегуляція дії, дисциплінованість, самостійність. Автор називає чотири компоненти готовності: мотиваційний (бажання та інтерес до проведення пошуково-дослідницької діяльності та отримання позитивного результату); когнітивний (знання методів розв'язання пошуково-дослідницьких завдань та знання інформаційно-комунікаційних технологій); орієнтовний (уміння планувати пошуково-дослідницьку діяльність та обирати програмні засоби для її здійснення; вміння оцінювати результати досліджень); технологічний (уміння використовувати ІКТ під час досліджень та творчо розв'язувати пошуково-дослідницькі завдання) [24, с. 78–79].

Приділяючи увагу методології формування фізичної готовності, О. Старчук розуміє фізичну готовність майбутнього військового офіцера як «професійно-особистісне новоутворення майбутнього військового фахівця, що формується у процесі фізичної підготовки, забезпечує можливість сформувати у майбутніх офіцерів ситуацію успіху і реалізувати її в процесі професійного становлення й самовдосконалення під час військової служби» [16, с. 14].

У дослідженні проблеми підготовки особистості майбутнього вчителя до професійної діяльності І. Богданова розкриває сутність поняття «особистісна змобілізованість», наголошуючи на тому, що готовність до діяльності можна назвати мобілізаційною, якщо вона характеризується домінуванням здатності й умінням мобілізувати сили та управляти ними. При цьому підкреслюється, що «якщо мобілізаційна готовність відображає цілісний стан особистості, який слугує її базою, а завданням особистості виступає успішна діяльність і знаряддям слугує уміння управляти успішною діяльністю, то означена готовність є особистісно змобілізованою, характерною якістю якої є особистісна змобілізованість», а елементами особистісної змобілізованості є емоційна стійкість, вольова активність та енергодійність [2, с. 43].

Розглядаючи підготовку майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальних закладах, Н. Черненко зазначає, що ефективність такої підготовки зумовлюється станом готовності майбутніх менеджерів освіти до такої діяльності. Готовність майбутніх менеджерів є результатом їхньої підготовки, цілісним особистісним утворенням, що виражається мобілізацією ресурсів суб'єкта праці на виконання та управління конкретною діяльністю, а їх підготовка розглядається як цілеспрямований процес формування в умовах вищих навчальних закладів освіти знань, умінь, навичок і розвитку особистісних якостей студентів магістратури, необхідних для управління ризиками [22, с. 11–12].

Такої самої думки дотримується В. Уліч, який, вивчаючи педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності, стверджує, що поняття готовність об'єднує у собі набуті у процесі навчання у ВНЗ професійні вміння та знання, особистісні якості, професійну спрямованість. У дослідженні готовність

визначається як складне, стійке особистісне утворення, що відображає прагнення фахівця на базі наявних професійних знань, умінь, професійної спрямованості й особистісних якостей успішно вирішувати завдання з управління особовим складом і підрозділом у цілому [21, с. 6].

Близьким до нашого дослідження готовності майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування є дослідження Н. Кобзар, яка розуміє поняття «готовність майбутніх менеджерів туризму до міжкультурної комунікації» як інтегративну якість особистості, яка передбачає володіння спеціальними знаннями, вміннями й навичками, володіння комунікативною, соціокультурною й лінгвістичною компетенціями та наявність стійких мотивів і позитивного ставлення до міжкультурної взаємодії. Авторка визначає структуру готовності до міжкультурної комунікації у вигляді когнітивного, мотиваційно-ціннісного і комунікативно-діяльнісного компонентів [8, с. 4].

Отже, аналіз наукових робіт з проблем готовності дозволив визначити готовність майбутніх судноводіїв до міжкультурної комунікації як стійке особисте утворення, що забезпечується особистісними якостями майбутніх судноводіїв та відображає їхні бажання й прагнення оволодіти теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками, необхідними для досягнення позитивного результату міжкультурного спілкування.

Сьогодні проблема підготовленості майбутніх спеціалістів стає предметом багатьох досліджень з педагогіки, психології, спорту тощо. Довідкові джерела визначають, що «підготовленість» – це «стан, у якому людина готова до чогось» [25, с. 1110]; «стан за значенням підготовлений, а «підготовлений» має кілька визначень:

- 1) як пасивний дієприслівник минулого часу до дієслів «підготувати, підготувати»;
- 2) готовий до використання, вжитку;
- 3) готовий для якої-небудь діяльності, здатний до неї» [15]; «готовність до якої-небудь діяльності, здатність до неї» [10, с. 452].

Літературні джерела з психології визначають підготовленість як стан, пов'язаний із запасом знань, умінь, навичок і досвіду [4, с. 999]. В. Бедь трактує спеціальну психологічну підготовленість адвоката-захисника в якості наявності комунікативної майстерності, умінь і навичок пошуку і цільового використання психологічної інформації у цілях захисту, що потребує цілеспрямованого розвитку і корекції особистісних якостей і властивостей працівника, які відповідали б психологічним вимогам адвокатської діяльності і забезпечували ефективне виконання її завдань. Результатом психологічної підготовки адвоката вчений називає його психологічну підготовленість, яка має два складника: загальну психологічну культуру та спеціальну психологічну підготовленість [1, с. 11].

У педагогічних ідеях В. Сухомлинського наскрізним є переконання про тісний взаємозв'язок фізичної та духовної підготовленості дітей та

підлітків [17]. Т. Осипова вважає, що результатом підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва є їхня підготовленість до здійснення такої діяльності. Підготовленість майбутніх учителів до педагогічного наставництва, на думку вченої, є складним полікомпонентним професійно-орієнтованим утворенням, що має такі характеристики як: наявність сукупності спеціальних знань та операційно-технологічних умінь; розвиненість професійно значущих особистісних якостей; сформована стійка потреба в реалізації педагогічного наставництва за визначеними функціональними векторами (взаємодія, корекція, самореалізація). У структурі підготовленості до педагогічного наставництва виокремлено особистісний, змістовий, діяльнісно-творчий, оцінно-прогностичний компоненти [12, с. 187–188].

О. Чусова трактує підготовленість і як результат, і як мету професійної вишівської підготовки і наголошує на взаємозв'язку готовності та підготовленості, вважаючи, що вони є характеристикою підготовки до професійної діяльності з різних поглядів [23, с. 199].

Підготовленість майбутніх учителів до економічного виховання учнів розглядається М. Свіржевським як інтегральна якість, яка ґрунтується на усвідомленні ними соціальної значущості проведення такої роботи в підготовці школярів до діяльності в ринкових умовах, системі знань з економіки і методики економічного виховання, практичних умінь використовувати їх у навчально-виховній діяльності зі свого фаху. У цій інтегральній якості структурними компонентами є психологічний, теоретичний і практичний компоненти [14, с. 14–15].

П. Джуринський формулює поняття підготовленість майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності як результат професійної підготовки студента вищого навчального закладу до ролі керівника фізкультурно-оздоровчого, спортивно-масового й оздоровчо-розвивального процесу в освітньому закладі, який виражений у здатності сформулювати здоров'язбережувальну культуру учнів та вчителів у здоров'язбережувальному освітньому просторі школи. Виходячи зі специфіки здоров'язбереження, структурними компонентами підготовленості до такої діяльності є: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний і професійно-здоров'язбережувальний компоненти [6, с. 4].

На думку В. Терехової, підготовленість майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування у навчально-виховному середовищі педагогічного університету виникає у результаті їхньої підготовки до такого спілкування, а до структури підготовленості входять такі компоненти: мотиваційний, змістовний, операційно-рефлексивний та полікультурний [18, с. 91].

У своїй науковій роботі Л. Боднар дотримується такої самої думки і називає підготовленість до професійної діяльності результатом професійної

підготовки соціальних педагогів із застосуванням електронних засобів навчання. Такий вид підготовленості відображає теоретичні, технологічні та особистісні рівні підготовки соціальних педагогів до виконання їхніх професійних обов'язків [3, с. 77].

Професійна підготовленість майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін профільної школи, на думку О. Ордановської, визначається як сформованість комплексу набутих і розвинених професійних знань, умінь та навичок, якостей знаннево-технологічної, мотиваційної і рефлексійно-оцінної сфер особистості, який є необхідним для успішного виконання професійних функцій. За своєю структурою, професійна підготовленість майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін профільної школи включає: професійну спрямованість, професійну креативність та професійно-методичну підготовленість [11, с. 8].

Подібний підхід до проблеми підготовленості пропонує М. Волошенко, яка трактує підготовленість майбутніх соціальних працівників до профілактично-корекційної роботи з підлітками девіантної поведінки як таку їхню інтегративну характеристику, що базується на комплексі здобутих у процесі професійної підготовки знань, умінь, навичок, якостей і передбачає їхню придатність і здатність до виправлення та попередження відхилень у поведінці підлітка, переорієнтації його системи цінностей, розширення соціальних зв'язків, формування позитивного соціального досвіду, залучення до виконання соціальних вимог, запобігання перетворенню девіантної поведінки у злочинну. Структуру підготовленості складають мотиваційний, когнітивний, операційний та емоційно-вольовий компоненти [5, с. 7].

Вивчаючи теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, В. Нестеренко наголошує на тому, що підготовленість до цієї діяльності є узагальнювальним показником, у якому збігаються функції ефективності й результативності підготовки. Підготовленість характеризує відповідність наявного у студентів потенціалу для оволодіння певними знаннями, вміннями, навичками, подальший розвиток і вдосконалення, стає вирішальним показником подальшої успішної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання до освоєння професійної діяльності. Підготовленість трактується як «здатність майбутніх фахівців дошкільної освіти до

самостійного опрацювання навчальної інформації й організації пізнавальної діяльності, необхідних для підготовки до професійної діяльності і її здійснення» [9, с. 205].

Проаналізувавши досвід минулої та сучасної педагогічно-психологічної думки, доходимо висновку, що підготовленість – результат скерованої цілеспрямованої підготовки, однорідне поєднання особистісних якостей, сукупності вмінь, навичок, знань, що робить можливим та заохочує до досягнення професійних завдань та цілей. Набути сформовану підготовленість до виконання завдання означає мати певні мотиви та наміри, розуміти мету завдання, бажати досягти успішного результату, бути готовим до відповідальності за власні дії чи бездіяльність, за прийняті рішення та їх реалізацію.

Під підготовленістю майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування розуміємо результат їхньої якісної цілеспрямованої соціокультурної, соціолінгвістичної та комунікативної підготовки в межах спеціально створеного педагогічного процесу у вищому морському закладі освіти, що полягає в оволодінні майбутніми судноводіями сформованою міжкультурною грамотністю, знаннях теорії міжкультурного спілкування, вміннях і навичках вчасно та правильно застосовувати ці знання на практиці. Структуру підготовленості до такої діяльності вважаємо органічною і цілісною та відносимо до її складу такі компоненти: мотиваційно-когнітивний, діяльнісно-креативний, ментально-рефлексивний та полікультурний.

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що поняття готовність та підготовленість майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування не тотожні одне одному, а у контексті професійної міжкультурної підготовки майбутніх судноводіїв ці поняття є взаємопов'язаними.

Підготовленість моряків, а особливо майбутніх судноводіїв, до міжкультурного спілкування має велике значення для їхньої успішної та результативної роботи, забезпечення безпеки судноплавства, побудови стійкого позитивного психологічного мікроклімату між членами екіпажу з різних країн та культур, що, у свою чергу, буде сприяти покращенню щоденного професійного та міжособистісного спілкування, а також зменшенню кількості людських комунікативних помилок для запобігання непорозумінням та аварій.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розгляді критеріїв, показників і рівнів підготовленості майбутніх судноводіїв до міжкультурного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бедь В. В. Використання адвокатом-захисником психологічних знань у кримінальному процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / Бедь Віктор Васильович. – Київ, 1999. – 18 с.
2. Богданова І. М. Особистісна змобілізованість майбутнього вчителя як умова його підготовки до успішної професійної діяльності / Інна Михайлівна Богданова. // Наука і освіта. – 2013. – №4. – С. 41–45
3. Боднар Л. В. Професійна підготовка соціальних педагогів із застосуванням електронних засобів навчання : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Боднар Лілія Василівна. – Одеса, 2006. – 173 с.
4. Варій М. Й. Загальна психологія : підр. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Й. Варій – [3-тє вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 1007 с.

5. Волошенко М. О. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактично-корекційної роботи з підлітками девіантної поведінки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Волошенко Марина Олександрівна. – Рівне, 2016. – 24 с.
6. Джуринський П. Б. Компоненти підготовленості до здоров'язбережувальної професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури [Електронний ресурс] / Петро Борисович Джуринський // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
7. Засекіна Л. В. Основи психології та міжособове спілкування : навч. посіб. / Л. В. Засекіна, Т. В. Пастрик ; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – 184 с. – (Серія «Посібники та підручники СХУ імені Лесі Українки»)
8. Кобзар Н. В. Готовність майбутніх менеджерів туризму до міжкультурної комунікації та її компоненти [Електронний ресурс] / Н. В. Кобзар – Режим доступу до ресурсу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/ NN13/11knvtyk.pdf>
9. Нестеренко В.В. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання : [монографія] / В. В. Нестеренко. – Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2012. – 399 с.
10. Новий тлумачний словник української мови : у 4-х т. / Уклад. : В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – К. : Аконті, 1999. – Т. 3. – 927с.
11. Ордановська О. І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін до роботи у профільній школі: технолого-орієнтований підхід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ордановська Олександра Ігорівна. – Одеса, 2016. – 41с.
12. Осипова Т. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва : моногр. / Т. Ю. Осипова. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. – 412 с.
13. Психологічний словник [Електронний ресурс] / Авт.-уклад.: В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова; за ред. Н. А. Побірченко. – К. : Наук. світ, 2007. – Режим доступу до ресурсу: http://elibrary.kubg.edu.ua/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf
14. Свіржевський М. П. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до економічного виховання учнів загальноосвітніх шкіл: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Свіржевський Микола Петрович. – Київ, 2003. – 20 с.
15. Словник української мови: в 11 томах [Електронний ресурс]. –Т. 2. – 1971. – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s>
16. Старчук О. О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (загальновійськові та військово-спеціальні дисципліни)» / Старчук Олександр Олександрович. – Хмельницький, 2011. – 20 с.
17. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибр. тв.: у 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т.3. – 279 с.
18. Терехова В. І. Підготовка майбутніх перекладачів до міжкультурного спілкування у навчально-виховному середовищі педагогічного університету: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Терехова Віра Ігорівна. – Одеса, 2013. – 170 с.
19. Тертель А. Л. Психологія. Курс лекцій : учебное пособие. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. –248 с.
20. Узнадзе Д. М. Психологія установки. –СПб. : Питер, 2001. –416 с.
21. Уліч В. Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Уліч Віктор Леонідович. – Хмельницький, 2007. – 20 с.
22. Черненко Н. М. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Черненко Наталія Миколаївна. – Одеса, 2016. – 41 с.
23. Чусова О. М. Діагностика підготовленості майбутніх соціальних педагогів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки / О. М. Чусова // Науково-практичний журнал «Наука і освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – 2014. – №3. – С. 199–204.
24. Яновський А. О. Педагогічні умови організації пошуково-дослідницької діяльності майбутніх учителів гуманітарного профілю з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Яновський Анатолій Олександрович. – Одеса, 2010. – 168 с.
25. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners / [Ed. by M. Rundell]. – London: Macmillan Publishers Limited, 2006. – 1692 p.

Юлія Федорівна Бузовська,
преподаватель кафедры английского языка в судовождении,
Государственное учреждение Национальный университет «Одесская морская академия»
ул. Дидрихсона, 8, г. Одесса, Украина

ПОДГОТОВЛЕННОСТЬ БУДУЩИХ СУДОВОДИТЕЛЕЙ К МЕЖКУЛЬТУРНОМУ ОБЩЕНИЮ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Многочисленные исследования свидетельствуют о сложности построения качественного и положительного межкультурного взаимодействия между представителями разных национальностей и культур, поэтому подготовка будущих судоводителей к межкультурному общению в многонациональном и многокультурном экипаже имеет высокую актуальность и требует особого внимания для решения проблемы улучшения эффективности профессионального и социально-бытового общения между членами экипажа. Такая подготовка будет способствовать пониманию, уменьшению конфликтов, а, следовательно, и улучшению производительности труда, и повышению безопасности судоходства. Подготовка будущих судоводителей к межкультурному общению является одним из главных элементов их профессиональной подготовки. В статье проанализированы определения понятий готовность и подготовленность будущих специалистов, взаимодействие этих понятий в современной научной литературе по педагогике, психологии, социологии, юридическим наукам, раскрыто содержание понятий «готовность будущих судоводителей к межкультурному общению» и «подготовленность будущих судоводителей к межкультурному общению», выделены компоненты структуры подготовленности.

Под готовностью будущих судоводителей к межкультурному общению понимаем стойкое личностное образование, которое обеспечивается личностными качествами будущих судоводителей и отображает их желание и стремление овладеть теоретическими знаниями, практическими умениями и навыками, необходимыми для достижения положительного результата межкультурного общения в профессиональной и бытовой сферах жизни. Подготовленность будущих судоводителей к межкультурному общению определяем как результат их качественной целеустремленной социокультурной, социолингвистической и коммуникативной подготовки в пределах специально созданного педагогического процесса в высшем морском учебном заведении, которое заключается в овладении будущими судоводителями сформированной межкультурной грамотностью, знаниях теории межкультурного общения, умениях и навыках вовремя и правильно применять эти знания на практике. Структуру подготовленности к такой деятельности мы считаем органичной и целостной и относим к ее составу такие компоненты: мотивационно-когнитивный, деятельно-креативный, ментально-рефлексивный и поликультурный.

Таким образом, можно сделать следующие выводы, что готовность и подготовленность будущих судоводителей к межкультурному общению являются неотъемлемыми частями их профессиональной подготовки и имеют большое значение для их эффективной и успешной работы, обеспечения безопасности судоходства, построения стойкого положительного психологического микроклимата в коллективе, улучшения ежедневного профессионального и межличностного общения, а также уменьшения количества человеческих коммуникативных ошибок.

Перспективами дальнейшего исследования считаем рассмотрение критериев, показателей и уровней подготовленности будущих судоводителей к межкультурному общению.

Ключевые слова: готовность, подготовленность, межкультурное общение, профессиональная деятельность, судоводители.

Yuliia Fedorivna Buzovska,
Teacher, the Department of English in Navigation,
National University «Odessa Maritime Academy»,
8, Didrikhson Str., Odesa, Ukraine

FUTURE NAVIGATORS' PREPAREDNESS FOR CROSS-CULTURAL COMMUNICATION AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Numerous researches illustrate complexity of creating positive high-quality cross-cultural interaction between representatives of different nationalities and cultures; therefore, future navigators' training in cross-cultural communication in multinational and multicultural crews proves its relevance and requires special attention for solving the problem of improving professional and social communication efficiency within the crew. Such a training will contribute to improving understanding, reducing conflicts between communicants, and consequently to improving labour productivity, and the increase of navigation safety.

Future navigators' training in cross-cultural communication is one of the main and most important elements of their professional training. In the article, there have been analyzed definitions of these concepts: "future specialists' readiness" and "preparedness", interworking of these concepts in up-to-date scientific literature on Pedagogics, Psychology, Sociology, Juridical Sciences, etc. In the article the contents of the notions "future navigators' readiness to cross-cultural communication" and "future navigators' preparedness for cross-cultural communication" have been specified; the structural components of preparedness have been defined.

The analyses of scientific researches on problems of readiness made it possible to define future navigators' readiness for cross-cultural communication as a stable personal formation which is provided by personal qualities of future navigators and reflects a desire and aspiration of future navigators to make themselves proficient in theoretical knowledge and practical abilities, necessary for obtaining a positive result of cross-cultural communication within professional and social spheres of life.

In the article it has been regarded that future navigators' preparedness for cross-cultural communication is a result of their focused, qualified, task-oriented, sociocultural, sociolinguistic, and communicative training within a specially designed pedagogical process in a higher maritime educational establishment which presupposes mastering the created cross-cultural literacy, knowledge of cross-cultural communication theory as well as skills in correct and timely usage of this knowledge in real-case scenario. The structure of preparedness for such an activity is organic and integral, and, therefore, such components of its structure are specified: motivational-and-cognitive, action- and-creativity-centred, mental-and-reflective, and multicultural.

Thus, readiness and preparedness of future navigators for cross-cultural communication are inalienable parts of their professional training and are very important for their efficient work, providing safety of navigation, creating a stable positive psychological microclimate in the crew, improving daily professional and interpersonal communication and reducing human communicative errors.

The perspectives of further research are seen in consideration of the criteria, indices and levels of future navigators' preparedness for cross-cultural communication.

Keywords: readiness, preparedness, cross-cultural communication, professional activity, navigators.

Подано до редакції: 1.12.2017 р.

Рекомендовано до друку: 14.12.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш